

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI İLE ÖĞRETMENLİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Öğr. Gör. Oktay Aydın¹

GİRİŞ

"Sınıf Öğretmeni Adaylarının Psikolojik İhtiyaçları ile Öğretmenlik Tutumları Arasındaki İlişki"nin incelendiği çalışmada, alt amaçlar şu ana başlıklarla ifade edilmiştir:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutum düzeyleri nedir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları nelerdir?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında ilişki var mıdır?

Araştırmanın örneklemini, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Kastamonu Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü ve Demirci Eğitim. Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nün 1. ve 4. sınıflarında okuyan 119'u kız, 139'u erkek olmak üzere toplam 258 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular şunlardır:

1. Genel grupta öğretmenlik tutumlarının niteliği orta düzeydedir. Hiçbir alt grupta da farklılaşmamıştır.
2. Psikolojik ihtiyaçların başarısına, başatlık, şefkat gösterme, değişiklik ve saldırganlık cinsiyete göre; ilgi görme, başatlık ve değişiklik sınıflara göre: ilgi görme mesleği isteyerek seçip seçmemeye göre farklılaşmaktadır.
3. Genel grupta yakınlık ve saldırganlık ihtiyacıyla; kız grubunda uyarılık, yakınlık ve şefkat gösterme ihtiyacıyla; erkek grubunda uyarılık ve yakınlık ihtiyaçlarıyla; 1. Sınıflarda uyarılık, yakınlık ve şefkat gösterme ihtiyacıyla; 4. sınıflarda yakınlık ihtiyacıyla: mesleği isteyerek seçenlerde uyarılık, yakınlık ve saldırganlık ihtiyacıyla: mesleği isteyerek seçmeyenlerde uyarılık, sebat, gösteriş ve özerklik ihtiyacıyla öğretmenlik tutumları arasında ilişki bulunmuştur.

Problem

Eğitimin felsefi ve toplumsal hedeflerinin gerçekleştirilmesindeki en önemli rolü öğretmenler üstlenmişlerdir. Hedeflerle ilgili yapılan yanlış tercihler doğal olarak öğretmen yetiştirme anlayışlarını da doğrudan etkilemiştir. Öğretmenlerin, eğitim sisteminin her kademesindeki merkezi konumları (Hesapçıoğlu, 1988,

¹ Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü

s.236) nedeniyle de, eğitimle ilgili sorunlar her kademeye yayılmıştır. Hiç bir ileri eğitim sistemi yoktur ki, öğretmeni yetersiz, kalitesiz, kendisi kaliteli, yeterli ve ileri olsun. Öğretmen, eğitimin kilit adamı, yaratıcı, yaşatıcı, hayata geçirici, uygulayıcı gücüdür (Çağlar, 1991, s.53).

Bugün modern eğitim bilimi, öğretmenin öğretim işinde yerine getirdiği bu rolün önemini bilmektedir. Buna bağlı olarak öğretmen eğitimi de, bir eğitim sisteminin ve toplumun en önemli sorunlarından biridir. Öğretmen eğitiminde tutarlı, kurumlaşmış, standart ve gelenekleri yaratamamış toplumlar çağdaş toplum olamazlar (Çağlar, 1991, s.53). Bu nedenle de eğitim araştırmalarının, öğret menlere hangi davranışların, nasıl kazandırılacağı konusu üzerinde yoğunlaşması doğal bir sonuçtur (Pektaş, 1989, s.3] >. Bu araştırma da bu konuş o katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Öğretmenlerin sadece bilgi verme fonksiyonuna sahip olduğu konusundaki görüşler, yıllar önce önemini yitirmiştir (Gözütok, 1989, s 37). Bugün öğretmen, okulda öğrencilerin bilgilendirilmesi yanında, çeşitli beceri, tutum ve davranışları kazandırmaları, sağlıklı bir kişilik geliştirmeleri için çaba gösterir. Bunu sağlayabilmek için de öğretimi, öğrencilerin gelişim düzeylerini göz önünde tutarak planlar ve uygular. Bu amaçla ders içi ve ders dışı imkanlardan yararlanarak öğrencilerini bedensel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişim acılarından tanımın;) çalışır (Bakırcıoğlu, 1985, s 223).

Öğretmenin bu çabalarında başarılabilmesi, öğrenciyle kuracağı ilişkinin başarılı olmasına bağlıdır. Öğretmen-öğrenci ilişkileri 6-11 yaş dönemini kapsayan ilkökul çağı çocukları açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bunun gerekçelerini uç açıdan ele alabiliriz:

1. 6-11 yaş çocuklarının gelişim özellikleri
2. İlkokul çapanı temsil eden 6-11 yaş çocuklarının ülkemiz eğitim sistemindeki niceliksel büyüklüğü.
3. Okullaşma oranlarına göre çok sayıda çocuğun yalnız ilkökul eğitiminden yararlanmalar,.

İnsan hayatındaki 6-11 yaş dönemi, çocukluktan erinliğe kadar süren uzun bir zamanı kapsamaktadır'. Bu dönemde gelişmeler ve değişmeler kapsamlı ve yoğun olmaktadır. 6-11 vas döneminde çocukların bedensel zihinsel, duygusal ve sosyal kapasiteleri açığa çıkar, ilgi ve yetenekleri şekillenmeye başlar, okul öncesi dönemde temelleri atılan kişiliğin, kalıcı özellikleri ortaya çıkmaya başlar. Daha sonraki gelişmeler bu ana temeller üzerine oturur. Buna bağlı olarak, öğretmenlerin öğrencileriyle kuracakları ilişki de, ilkökul çocuğunun psiko-sosyal gelişimi açısından son derece kritik bir öneme sahiptir.

6-11 yaş çocuklarının ülke nüfusu içindeki sayısı dikkate alınırsa konunun önemi bir kez daha ortaya çıkar. Halen ülkemizde en yaygın olarak gerçekleştirilebilen ilkökul eğitimi 1992-1993 yılları itibariyle toplam 6.908.9.86 çocuğu kapsamaktadır. Çağ nüfusunun %96.1 ini (MEB, 1993, ss.2-3) oluşturan bu çocuklar, ülkenin geleceğini temsil etmektedirler.

Üçüncü olarak ileri sürdüğümüz gerekçe, ülkemizdeki okullaşma oranlarındaki yetersizliktir. Yine 1992-1993 öğretim yılı itibariyle sayısal verilere baktığımızda, ilkokulda okuyan toplam 6.908 986 öğrencinin, 2.408.545 i ortaokula devam etmekte, bu öğrencilerin de 1.742.795'i liseye gitmektedir.

Ülkemizde en yaygın olarak gerçekleştirilebilen eğitim kademesi ilkokuldur. Ayrıca, ilkokuldan sonra okula devam eden öğrenci sayısı giderek azalmaktadır. Yani ülkemiz insanının önemli bir kısmı sadece ilkokul eğitimi görmektedir.

Ülkemizde planlı dönemde ilkokul için hedeflenen sayılara büyük ölçüde ulaşılmıştır. Bugün, özellikle ilkokul için kalite sorunu birinci sırayı almıştır. Çalışmaların artık kalite sorununu çözmeye yönelik olması gerekmektedir. Kalite sorununu çözmeye yönelik olarak yapılacak çalışmaların da, öncelikle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ifade edilen amaçların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini ortaya koyması gerekmektedir, ilkokulu da kapsayan ilköğretimin amaçları, esas olarak iki başlıkta toplanmıştır. Bu amaçlar şunlardır (Kocaoluk ve Kocaoluk, 1990, s.23):

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek,
2. Her Türk çocuğuna ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayat ve üst öğrenime hazırlamak.

İlkokulda, belirtilen bu amaçlara ulaşılması ve kalitenin sağlanmasının birinci şartı da bu büyük kitlenin yetiştirilmesi sorumluluğunu taşıyan öğretmenlerin iyi bir eğitim görmesidir. Araştırmamızın nihai amacı, kalite sorununun çözümüne katkıda bulunmaktır.

Bugün ülkemizde ilkokul öğretmenlerini esas olarak sınıf öğretmenliği bölümleri yetiştirmektedir. Sınıf öğretmenliği bölümleri 4 yıl eğitimi vermekte olup, ilköğretim okullarının ortaokul kademesinde de görev yapabilecek öğretmenler yetiştirmektedir.

Bu bölümlerde okuyan öğretmen adaylarının kalitesi, okutacakları büyük öğrenci kitlesinin kalitesini belirleyecek, bu da ülkemizin gelecekteki kalkınmasına yansıtacaktır.

6-11 yaş dönemi öğrencilerinin eğitiminde en önemli faktör, öğretmenle öğrenci arasındaki dinamik ilişkinin kalitesidir. Buna bağlı olarak, öğretmen adaylarından öncelikle beklenen, eğitimleri süresince öğretmen-öğrenci ilişkilerine yönelik olumlu ve yüksek düzeyde tutum geliştirmektedirler.

Öğretmen adaylarının olumlu ve yüksek düzeyde öğretmenlik tutumları geliştirmeleri, eğitim-öğretim programları, mesleki beklentiler, kişilik özellikleri ve değerler sistemi, psikolojik ihtiyaçlar vb. gibi birçok değişkene bağlıdır. Araştırmamızda, bu değişkenlerden psikolojik ihtiyaçlar ele alınmış ve öğretmenlik tutumlarıyla arasındaki ilişki incelenmiştir.

Ülkemizde sınıf öğretmeni adaylarını yetiştiren sınıf öğretmenliği bölümlerinin 4 yıla çıkmasıyla kalitenin artması hedeflenmiştir. Ancak henüz hedefe ulaşım ulaşılmadığını anlamaya yönelik yeterli çalışmalar yapılmamıştır. Pek çok bilimsel araştırmaya ihtiyaç vardır Bu araştırma, konusuyla sınırlı olarak bu ihtiyaca da cevap vermeye çalışmıştır.

Amaçlar

Problem cümlesinde ifade edilen sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişki araştırırken aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

Öğretmenlik Tutumları Değişkeni Açısından

1. Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutumları ne düzeydedir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutum düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutum düzeyleri sınıflara göre farklılaşmakta mıdır?
4. Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutum düzeyleri mesleğin isteyerek seçilip seçilmemesine göre farklılaşmakta mıdır?

Psikolojik İhtiyaçlar Değişkeni Açısından

5. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları nelerdir?
6. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
7. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları sınıflara göre farklılaşmaktadır?
8. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları mesleğin isteyerek seçilip seçilmemesine göre farklılaşmakta mıdır?

Psikolojik İhtiyaçlar İle Öğretmenlik Tutumları Arasındaki İlişki Açısından

9. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaç alt boyutları ile öğretmenlik tutumları arasında ilişki var mıdır?
10. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında cinsiyetler açısından bir ilişki var mıdır?
11. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında sınıflar açısından bir ilişki var mıdır?
12. Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında mesleği isteyerek seçip seçmeme açısından bir ilişki var mıdır?

Yöntem

İlişkisel tarama modelindeki araştırmanın evren ve örneklem aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Kastamonu Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Demirci Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde okuyan 1. ve 4 sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Örneklem, her üç sınıf öğretmeni yetiştiren kurumun 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden random yoluyla seçilmiştir. Araştırmanın başlangıcında toplam 314 kişi olarak belirlenen örneklem, ölçeklerden kurallara uygun olarak cevaplandırılmayanlar çıkarıldıktan sonra, 119'u kız. 139'u erkek olmak üzere toplam 258 kişiden oluşturulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Verilerin toplanmasında iki ölçek kullanılmıştır. Psikolojik ihtiyaçları tespit etmek amacıyla "Edwards Kişisel Tercihler Envanteri", öğretmen tutumlarını tespit etmek amacıyla da "Öğretmen Tutumları Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca 4 tane de kişisel bilgi sorusu sorulmuştur.

Elde edilen veriler, araştırmanın amacına uygun olarak istatistiksel çözümlenmelerden geçirilmiştir. Buna göre;

1. Öğretmenlik tutumlarının tüm örneklem grubu, psikolojik ihtiyaçların ise hem tüm örneklem grubu hem de diğer alt gruplara göre düzeylerini görmek için aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır.

2 Öğretmenlik tutumları ve psikolojik ihtiyaçların alt alta gruplara göre değişip değişmediğini saptamak için ise t testi hesaplamaları yapılmıştır

3. Psikolojik ihtiyaç alt boyutları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişkiyi, hem genel grup hem de alt gruplar açısından saptamak için de Pearson Moment Çarpını Katsayıları hesaplanmıştır.

Bulgular ve yorumlanması

Tablo 1: Tüm Grupların Öğretmenin-: Tutum Düzeyleri ve Grupları Arası Farklar

	Genel Grup	Cinsiyet			Sınıf			Mesleği isteyerek Seçip Seçmeme		
		Kız	Erkek	Fark	1.sınıf	4.sınıf	Fark	İsteyerek seçme	İsteyerek seçmeme	Fark
Öğretmenlik Tutumları	204.48	200.60		204.17	203.52	-	206.31	200.99	-	

1. Öğretmenlik Tutumları Ölçeğinden elde edilecek minimum ($6S \times 1 = 6S >$ ve maksimum ($68 \times 5 = 340$) puan ölçüt olarak alındığında, deneklerin öğretmenlik tutumlarının orta değere ($3 \times 6S = 204$) yakın olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Sınıf öğretmeni adaylarının, sahip oldukları öğretmenlik tutumlarının genelde orta değere yakın olması, sınıf öğretmenliği açısından değerlendirildiğinde yetersiz denebilir, ilkokul döneminde öğretmenden beklenen, bilgi aktarımından daha çok öğrencileriyle iyi ilişkiler kurmasıdır. Dolayısıyla, sınıf öğretmenlerinin yüksek düzeyde, öğretmenlik tutumlarına sahip olması gerekir. Araştırmanın, öğretmenlik tutumlarıyla ilgili bulgusu, sınıf öğretmeni adaylarının bu konuda istenen düzeyde olmadıklarını göstermektedir.

2. Öğretmenlik tutumları, hiçbir alt grupta (kız-erkek, 1-4 sınıf, mesleği isteyerek seçip-seçmeme) farklılaşmamıştır (Tablo 1).

Öğretmenlik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmaması, tutum geliştirmeyle ilgili çalışmaların cinsiyet farkı gözlemlenmeden yapılabileceğini düşündürmektedir.

Öğretmen adaylarının sınıf seviyesi yükseldikçe, sahip oldukları öğretmenlik tutumlarında da olumlu yönde bir gelişmenin olması beklenir. Öğretmenlik tutumu kazandırmada 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında farkın olmaması, öğretmen adaylarının yetiştirilmesi için uygulanan programların, öğretmenlik tutumu kazandırmada yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Öğretmenlik tutumlarının sınıflara göre farklılaşmamasının bir diğer sebebi de, sınıf öğretmeni yetiştiren kurumların dört seneye çıkmasıyla birlikte, bu fakülterlere daha nitelikli öğrencilerin girmeye başladığı düşüncesiyle açıklanabilir. Ancak sınıf öğretmeni yetiştiren kurumların dört seneye çıkmasıyla birlikte, öğretmen adaylarının niteliklerinde, dolayısıyla da öğretmenlik tutumlarında artış olacağı yönündeki beklenti açısından olumlu bir gösterse değildir. Bu da öğretmen adaylarında nitelik artışının gerçekleşebilmesi için eğitim süresinin arttırılmasının yeterli olmadığı düşüncesini doğurmaktadır.

Tablo 2: Tüm Gruplar İçin. Psikolojik İhtiyaç Boyutlarının öncelik Sıralaması
ve
Gruplar Arası Farklar

Psikolojik ihtiyaç Boyutları	Genel Grup	Cinsiyet			Sınıf			Mesleği isteyerek Seçip Seçmeme		
		Kız.	Erkek	Fark	1.sınıf	4.sınıf	Fark	İsteyerek seçme	İsteyerek seçmeme	Fark
Başarma	58,05	61.93	53.73	05	51.66	0,91		57.14	60.32	—
Uyarılık	54,87	52.37	57.20	-	57.05	4.30	-	54.97	55.77	-
Düzen	56.71	58.98	54.78	—	59.87	4.06		56.08	56.25	-
Gösteriş	53.18	49.86	56.02	-	52.28	3.81	-	51.92	56.61	
Özerklik	46.93	45.37	48.27	-	48.43	5.35	-	46.36	47.72	
Yakınlık	48.05	50.41	46.03	-	50,98	4.88	-	49.50	44.85	-
Duyguları Anlama	43.25	46.03	40.87	-	41.32	4.17	-	43.22	44.60	—
İlgi Görme	59.22	59.07	59.35	-	63.16	6.47	p<.05	61.74	54.59	p<.05
Başatlık	51.53	60.95	43.46	p<.01	44.52	8.32	p<.01	52.33	50.09	-
Kendini Suçlama	57.91	57.15	58.55	—	59.52	7,56	-	57,39	59,99	-
Şefkat Gösterme	46.88	42.72	50,45	p<.05	49,05		-	47,79	45,19	-
Değişiklik	46.35	41.17	50.78	p<.01	38,70	4,10	p<.01	46.01.	46.17	
Sebat	49.90	49.47	50.27		-18.11	t. 62	—	51.50	46.82	-
Karşı Cinsle İlişki	51.56	51.92	51,25	—	51.48	1.84	-	49,79	56.08	-
Saldırganlık	50.17	43.90	55.54	p<.01	50.25	8.57	—	49.30	51.56	—

3. Tüm ömeklem grubunun ihtiyaç sıralamasında en üstte yer alan ihtiyaçlar, ilgi görme, başarma ve kendini suçlamadır (Tablo 2 ı).

Sınıf öğretmenleri adaylarının çoğunlukla kırsal kesimden geldikleri düşünülürse, bu sıralama daha fazla önem kazanır. Elde edilen bu bulgu, ailelerinden ayrı kalan ve farklı bir kültürel ortamdan üniversiteye gelen öğrencilerin, yalnızlık ve güvensizlik duygularını yaşadığını buna bağlı olarak da daha fazla ilgi görmek ve başarmak ihtiyacını hissettiklerini düşündürmektedir.

Ayrıca, en alt sıralarda yer alan duyguları anlama, değişiklik ve özerklik ihtiyaçları, bu öğrencilerin, diğer insanlarla ilişki içinde olmak, onları anlamaya çalışmak, yeniliklere karşı açık olmak ve yenilikleri istemek, kendi başına hareket edebilmek... gibi isteklerinin, diğer ihtiyaç boyutları kadar öncelikli olmadığını göstermektedir. Bu açıdan, sınıf öğretmenleri adaylarının güvensizlik, yabancılaşma duygularına sahip olmakla birlikte, daha çok kendi problemleri ile ilgili oldukları aklı gelmektedir.

Sınıf öğretmenliği, diğer mesleklerden daha fazla dışa dönük, yeniliğe açık . diğer insanlara karşı duyarlı olmayı gerektiren bir meslektir. Dolayısıyla, elde edilen bulgu bu açıdan değerlendirildiğinde, yetiştirilen sınıf öğretmenleri adaylarının dikkate değer bir yetersizliğinden söz edilebilir.

4. Kızlarda öncelikli ihtiyaçlar- olarak, başarma, başatlık ve ilgi görme: erkeklerde ise, ilgi görme, kendini suçlama ve uyarlık saptanmıştır (Tablo 2),

Kızlarda başarma ve başatlık ihtiyacının erkeklerden daha fazla çıkması, kendini ispatlama isteğinin bir ürünü olarak düşünülebilir. Kızların, gerek ailedeki geleneksel Yetiştirilme tarzları, gerekse toplumsal konumları itibariyle erkeklere göre daha zor şartlarla karşı karşıya kalmalarına bağlı olarak, kendi ayakları üzerinde durma, güçlü olma isteği duydukları ve bu nedenle de bu ihtiyaçları erkeklerden daha fazla hissettikleri düşünülebilir.

Erkeklerde kızlara göre daha fazla olarak beliren saldırganlık, değişiklik ve şefkat gösterme ihtiyaçları da yine yetiştirilme tarzlarıyla ilgili olarak değerlendirilebilir. Erkekler kızlara göre daha geniş hareket alanına sahip olarak yetiştirilmektedir. Toplumda kızlardan daha fazla hoşgörülle karşılaşmaktadırlar. Ancak kızlara göre daha özgür olmalarına rağmen, pek çok engellemelerle de karşılaşmakta, doğru dürüst yönlendirilememekte. bu tutarsızlıklar nedeniyle de çelişkiler yaşamaktadırlar-. Yaşadıkları bu çelişkiler ve enerjilerini dışa vurma isteği, saldırganlık ve değişiklik ihtiyacının ortaya çıkmasıyla yol açmış olabilir.

Yine, gerek ailedeki gerekse toplumdaki geleneksel yetiştirilme tarzında yardımseverlik, diğer insanlara karşı duyarlı olma önemli bir yer tutmaktadır. Bu da toplumda, gücün temsilcisi olan erkekte şefkat gösterme ihtiyacının oluşmasının bir nedeni olarak değerlendirilebilir.

Cinsiyet gruplarının kendi içlerinde değerlendirilmesi sonucunda ilk dikkati çeken, ilgi görme ihtiyacının her iki grup için de öncelikli ihtiyaçlar arasında olmasıdır. Ayrıca kızlardaki başarma, başatlık ihtiyaçları da kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmanın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu ihtiyaçlar, daha bağımsız, kendine yetebilen bir insan olma eğilimlerini yansıtır olabilir.

5. 1. sınıflarda ilgi görme, düzen ve kendini suçlama: 4. sınıflarda başarma başatlık ve kendini suçlama öncelikli ihtiyaçlar olarak saptanmıştır (Tablo 2).

İlgi görme ihtiyacının 1. sınıflarda daha yüksek çıkmasının nedenleri şöyle açıklanabilir: 1. sınıf, üniversite yaşantısının başlangıcıdır. 1. sınıfta öğrenciler, içine girdikleri bu yeni ortamda kendilerinin karşı karşıya kalabileceği problemlerin neler olduğunu bilememenin kaygısını taşırlar. Yine buna bağlı olarak, uyumsuzluk, yalnızlık ve çekingenlik duyguları yaşarlar. Bu nedenlerden dolayı da ilgi görme ihtiyacının öncelikli ihtiyaç olarak belirmesinin doğal olduğu düşünülebilir.

Başatlık ve değişiklik ihtiyaçları 4. sınıflarda daha yüksek çıkmıştır. 4. sınıf öğrencileri gerek aldıkları eğitimin gerekse üniversitede yaşadıkları sosyal ortamın etkisiyle önemli değişimlere uğramaktadır. Kişilik özellikleri daha belirginleşmekte, geleceğe dönük hedefleri olgunlaşmakta ve hedefledikleri şeyler uğruna mücadele etme isteği artmaktadır. İlk senelerdeki etkilenmeye müsait kişilik yapısı son senelerde etkileyen bir kişilik yapısına dönüşmektedir.

6. Mesleği isteyerek seçenlerde, ilgi görme, kendini suçlama, başarma; isteyerek seçmeyenlerde ise başarma, kendini suçlama ve gösteriş ihtiyaçları öncelikli olarak saptanmıştır (Tablo 2).

İlgi görme ihtiyaç boyutu, mesleği isteyerek seçen grupta daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, mesleği isteyerek seçenlerin, kendilerini öğretmenliğe daha iyi motive ettikleri, bu nedenle de daha iyi eğitim görebilmek için ilgi beklediklerini düşündürmektedir.

Tablo 3: Tüm Gruplar İçin, Psikolojik İhtiyaç Boyutlarıyla Öğretmenlik Tutumları Arasındaki İlişki

Psikolojik İhtiyaç Boyutları	Genel Grup	Cinsiyet		Sınıf		Mesleği isteyerek Seçip Seçmeme	
		Kız	Erkek	1..sınıf	4.sınıf	İsteyerek seçme	isteyerek seçmeme
Başarma	-	-	-	-	-	-	-
Uyarlık	-	0.1 (+)	0.5 t + 1	0.5 (+)	-	0.5 (+)	0.5(+)
Düzen	-	-	-	-	-	-	-
Gösteriş	-	-	-	-	-	-	0.5(+)
Özerklik	-	-	-	-	-	-	0.5 (+)
Yakınlık	0,1 (+)	0,5 (+)	0,5 (+)	0,5 (+)	0.5 (+)	0.5 (+)	-
Duygulan Anlama	-	-	-	-	-	-	-
İlgi Görme	-	-	-	-	-	-	-
Başatlık	-	-	0.5 (+)	-	-	-	-
Kendini Suçlama	-	-	-	-	-	-	-
Şefkat Gösterme	-	0.5 (+)	-	0.5 (+)	-	-	-
Değişiklik	-	-	-	-	-	-	-
Sebat	-	-	-	-	-	-	0.5 (+)
Karşı Cinsle ilişki	-	-	-	-	-	-	-
Saldırganlık	0.5 (-)	-	-	-	-	0.5 (-)	-

7. Genel grupta, yakınlık ihtiyacı ile öğretmenlik tutumları arasında pozitif, saldırganlık ihtiyacı ile negatif ilişki saptanmıştır (Tablo 3).

Yakınlık ihtiyacı, arkadaş gruplarında katılma, yeni arkadaşlıklar kurma, paylaşma şeklinde davranışlara yansır. Bu nedenle, yakınlık ihr--acına bağlı olarak öğretmenlik tutumlarının niteliğinin yükselmesi va da düşmesi doğal karşılanabilir

Saldırganlık ihtiyacı ise zıt düşüncelere karşı çıkma, herkesin içinde başkalarını eleştirme, alay etme, öç alma, suçlama, şeklinde davranışlara yansır. Bu nedenlerle saldırganlık ihtiyacının artışı, öğretmenlik tutumlarının niteliğinin düşmesine yol açıyor olabilir. Bu bulgu, beklentilere uygundur

8. Kızlarda, yakınlık ve şefkat gösterme ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında pozitif ilişki: erkeklerde, uyarlık ve yakınlık ihtiyaçları ile pozitif, başatlık ihtiyacı ile negatif ilişki saptanmıştır (Tablo 3).

Uyarlık, yakınlık ve şefkat gösterme ihtiyaçları davranışlara; başkalarının fikrini önemseme, başkalarını övme, arkadaşlıklara değer verme, arkadaş

gruplarına katılma, yeni arkadaşlıklar kurma, paylaşma, arkadaşlarına yardım etme, başkalarına şefkat ve sempati ile yaklaşma, affetme, cömert olma, başkalarıyla ilgili olma, sorun dinlemekten hoşlanma biçimlerinde yansımaktadır.

Bu nitelikler, öğretmenlik tutumları açısından da olumlu niteliklerdir. Bu nitelikler; öğrencilere karşı ilgili, yardımcı, yakın, değer veren davranışlar olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, cinsiyet gruplarında, uyarlık, yakınlık ve şefkat gösterme ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında aynı yönde ilişki çıkması doğal olarak karşılanabilir

Başatlık ihtiyacı, kendi düşüncelerini savunma, grupta lider olma, grup adına kararlar verme, başkalarını kendi isteği doğrultusunda davranmaya ikna etme, başkalarının davranışlarını denetleme ve yönetmek isteme şeklinde davranışlara yansımaktadır,

Türk toplumunda daha çok erkeğe yakıştırılan bu özellikler, öğretmen adayları açısından değerlendirildiğinde, öğretmenlik tutumlarına olumsuz şekilde yansımaktadır. Erkeklerin başatlık ihtiyacı, öğrencilerle ilişkilerde, onları yönetme ve davranışlarını denetleme isteği, onların düşüncelerine ve kararlarına müdahale etme şekillerinde yansiyabilir. Bu davranış biçimleri de ideal öğretmenlik tutumları açısından uygun değildir. Bu nedenle de erkeklerde, başatlık ihtiyacı ile öğretmenlik tutumları arasında ters yönde ilişki çıkmış olabilir.

9. 1. sınıflarda uyarlık, yakınlık ve şefkat gösterme ihtiyacı ile öğretmenlik tutumları arasında pozitif ilişki; 4 sınıflarda ise yakınlık ihtiyacı ile pozitif ilişki saptanmıştır (Tablo 3).

1. sınıflar açısından değerlendirme yapılacak olursa; 1. sınıfl öğrencilerinin, henüz toplumun önem verdiği arkadaşlara yardım etme, cömertlik, yakın olma, toplumsal değerlere önem verme, gibi değerleri taşıyor olması nedeniyle, bu özelliklerin öğretmenlik tutumlarına yansımalarının bir sonucu olarak, uyarlık, yakınlık ve şefkat gösterme ile öğretmenlik tutumları arasında aynı yönde bir ilişki oluşmuş olabilir.

10. Mesleği isteyerek seçenlerde, uyarlık ve yakınlık ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında pozitif ilişki; mesleği isteyerek seçmeyenlerde: uyarlık ve sebat ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında pozitif, gösteriş ve özerklik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasında negatif ilişki saptanmıştır (Tablo 3).

Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçmeyenlerin bu bölümlerde okumalarının sebepleri arasında, sadece üniversite öğrencisi olmak ve gerek ailesinin gerekse toplumun gözünde iyi bir imaj bırakmak da olabilmektedir. Bu da gösteriş ihtiyacının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu kişiler- için ilgi merkezi olmak önemlidir. Beğenilmek, dikkat çekmek, kişisel basanlarını öne çıkarmak gibi eğilimler vardır. Elde edilen bulgu, ilkökul öğretmen adayları, gösteriş ihtiyacına bağlı olara, öğrencilerle istenen nitelikte ilişki kuramayacakları yönünde bir fikir ortaya çıkarmaktadır.

Özet klik ihtiyacının davranışlara yansması, istediği şeyleri yapma, bağımsız olma. geleneklere uymayan şeyler yapma, başkalarının düşüncelerini dikkate almama, sorumluluk ve yükümlülükten kaçınma... şeklinde olmaktadır Sınıf öğretmenliğini isteyerek seçmeyen öğrencilerin çoğu aslında kendilerince daha popüler olan meslekleri istemektedir. Asıl istedikleri mesleklerin, kendilerine, daha güçlü, bağımsız, başkalarının düşüncelerini dikkate alıntıdan yaşayabilecekleri bir imkân sağlayacağını düşündürmektedir. Asıl istedikleri meslekleri kazanamayıp sınıf öğretmenliği mesleğini kazananların özerklik ihtiyacının öğretmenlik tutumlarına yansması da: büyük oranda kendi bağımsızlıklarına düşkün olduklarından öğrencilerinin bağımsızlığını yeterince önemsememe, onların düşüncelerini fazla dikkate almama, öğrencilerle ilişkilerde sorumluluk almaktan kaçınma şeklinde olabilir. Bu da, özerklik ihtiyaca ile öğretmenlik tutumları arasındaki ters yönlü ilişkinin çıkmasının sebebi olabilir.

Yakınlık ihtiyacının öğretmenlik tutumlarına yansması ile ilgili açıklamalara daha önce de yer verilmişti. Ancak burada mesleği isteyerek seçmeyenler alt boyutu açısından yakınlık ihtiyacı ile öğretmenlik tutumları arasında ilişki olmaması dikkati çekmektedir. İlkokul öğretmenliğini çeşitli nedenlerle isteyerek seçmeyenler, mesleğe tam olarak uyum sağlayamadıkları için., yakınlık ihtiyaçlarının artışı ya da azalışı, öğretmenlik tutumlarına yansıyor olabilir.

Mesleği isteyerek seçmeyenler, çoğunlukla tekrar üniversite sınavlarına girerek başka bir mesleğe geçmeyi düşünmektedirler. Dolayısıyla ilkokul öğretmenliğini yapmayıp, bir an ev\ el başka bir mesleğin insanı olmaya çalışmaktadırlar. Sınıf öğretmenliği mesleğiyle ilgili geçen zamanı bir kayıp olarak görebilmektedirler. Bu nedenlerle derslerine pek ilgi göstermeyip yeterince çalışmamakta, mesleğin gereklerini yerine getirmemektedirler Bu tablonun öğretmenlik tutumlarına olumsuz olarak yansmasının doğal olduğu düşünülebilir

Sınıf öğretmenliği mesleğini isteyerek seçenler, bazı beklentilere sahip olmaktadır. İyi eğitim görmek, ideal bir öğretmen olabilme ülkesine hizmet edebilmek... gibi beklentilerine ulaşmak için bu mesleği tercih eden öğretmen ada,; hırı eğitim aşamasında pek çok zorlukla karşılaşabilmektedirler. Umduklarını bulamayan öğretmen adaylını, kırgınlık yaşayabilmekte, olumsuz duygulara sahip olabilmektedir. Bu olumsuz duyguların etkisiyle zıt düşüncelere karşı çıkma, başkalarını eleştirme, alay etme, öç alma, başkalarını suçlama gibi davranışla! geliştirebilmektedirler Saldırganlık ihtiyacının göstergesi olan bu davranışların öğretmenlik tutumlarına yansması da olumsuz olabilmektedir .

Öneriler

Araştırmamızda ele aldığımız problemle ilgili gerçekçi öneriler' geliştirebilmek için konunun bir bütün içerisinde düşünülmesi gerekmektedir. Sınıf öğretmenliği bölümlerinde karşı karşıya kaldığımız problem, aslında ülkemizin tüm eğitim sistemini ilgilendirmektedir. Çünkü bu öğrenciler, ilkokuldan itibaren başlayan bir sürecin sonunda bu bölümlere kadar gelmektedir Bu problemin çözümü de,

aslında birbirine bağı pek çok problemin çözümlüyle birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

Bu genel çerçeve içerisinde, aşağıdaki önlemler atanırsa, üniversitelerde, hem akademik eğitim hem de insan ilişkileri açısından daha başarılı sonuçlar elde edilmesi mümkündür:

1. Öğretmenlik tutumlarının değiştirilmişindeki zorluk dikkate alındığında, öğretmen adaylarının, bu bölümlere girişte, üniversite sınavına ek olarak mülakat, kişilik testleri vb. yöntemler uygulanarak seçilmesi gerekmektedir.

Ayrıca, ortaöğretim kurumlarında rehberlik servisleri aracılığıyla sınıf öğretmenliğinin önem ve gerekliliği öğrencilere anlatılmalı, mesleği tanıtıcı ve özendirici konferans, toplantı gibi etkinlikler, ilgili üniversitelerle işbirliği yapılarak düzenlenmelidir. Böylece, bu bölümleri daha kaliteli adayların özendirilmesi sağlanmalıdır.

2. İdeal öğretmenlik tutumları kazandırmada öğretmenlik uygulamalarına özel bir önem verilmelidir. Öğretmen adaylarının bu denemeleri öğretim üyesinin kılavuzluğuna gerçek öğretim ortamlarında olabildiğince, çok yapmaları, çeşitli güçlük ve sorunlarla karşılaşp bunlara çözüm aramaları, etkinliklerini öğretim üyesinin eleştirileri ile besleyerek güçlendirmeleri, gerçek öğretmenlik yaşamlarında yapacakları uygulamalar bakımından büyük önem taşımaktadır. Öğretim uygulamaları, özel olarak kurulacak uygulama okullarında ya da öğretim kadrosu ve öğretim ortamı yönünden elverişli olan okullarda yapılmalıdır. Ayrıca, uygulama okullarında öğretmen adaylarının birlikte çalıştığı okul öğretmenleriyle uygulama öğretim üyelerinin yakın ilişki kurmaları sağlanmalı, yapılan etkinliklerin amacından ve etkili uygulama biçiminden uzaklaşmasına olanak verilmemelidir.

3. Bulgularla, psikolojik ihtiyaçlardaki sıralamalar dikkate alındığında öncelikle ortaya çıkan ilgi görme, kendini suçlama gibi ihtiyaçlar, rehberlik servislerinin öncelikle öğretmen yetiştiren fakültelerde kurularak hizmet vermesini gerektirmektedir.

4. Nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesinde en önemli etken, onları yetiştiren üniversite öğretim elemanlarının sayısal ve kalite yeterliliğidir Bu bakımdan sınıf öğretmenliği bölümlerindeki öğretim elemanı sorunu önemle ele alınmalı ve bu bölümlerdeki öğretim elemanları uygulanan öğretim programını amaçlarına ulaştırabilecek yeterlikte yetiştirilmelidir. Bu yetiştirme sürecinde eğitimin kendine özgü nitelikleri gözden uzak tutulmamalıdır.

Bu bölümdeki öğretim elemanlarındaki beklenen önemli bir davranış da, öğretmen adaylarıyla daha yakın ilişkiler kurması, ders dışı etkinliklerde de beraber olmasıdır. Böylece, öğretmen adaylarının, bir birey olarak kabul edilme ve ilgi görme ihtiyacına cevap verilmiş olacaktır

5. Eğitim faaliyetlerinin kalitesinin yükselmesinde son derece önemli olan fiziksel ortamların, ihtiyacı en iyi düzeyde karşılayacak şekilde ve estetik

gözetilerek düzenlemesi gerekmektedir. Ayrıca, araç-gereç eksiklikleri de giderilmeli ve üniversite yönetimleri bu kurumlara yeterli kaynak aktarmalıdır.

6. Öğretmenlerin olumlu kişilik özellikleri kazanmalarında, kendilerini daha iyi tanımalarında, başkalarda daha iyi ilişkiler kurmalarında katkı sağlayacak "insan ilişkileri, iletişim grupları", "psikolojik danışma", "sosyo-drama" gibi konulara da eğitim-öğretim faaliyetlerinde yer verilmelidir.

7. Eğitim problemleri ile ilgili olarak rastgele, kişisel fikirler üretmek yerine eğitim problemlerinin teşhisinden çözüm alternatiflerinin üretilmesine kadar her aşamada, doğru, gerçekçi, kapsamlı, kullanılabilir, uzun süreli ve derinlemesine bilimsel çalışmalar yapılması üniversitelerdeki öğretmen yetiştirmedeki aksaklıklar konusuna açıklık getirecek ve yol gösterici olacaktır. Bunun gerçekleşebilmesi de ancak, eğitim uzmanlarının işbirliği içinde olması ve bilimsel çalışmaların da gerçek anlamda desteklenmesi ile mümkün olabilir.

KAYNAKLAR

BAKIRCIOĞLU, R, **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**. Ankara: Bakırcioğlu Yayınları, 1985.

ÇAĞLAR, A., "Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinde Yapılan Öğretmenlik Uygulaması Üzerine Bir Araştırma", **Eğitim Bilimleri Dergisi**. Sayı: 3, 1991.

GÖZÜTOK, F.D. "Öğretmen Davranışlarının Öğrenci Davranışlarına Etkisi", **Yaşadıkça Eğitim**. Sayı: 8, 1989.

HESAPÇIOĞLU, M. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, Yayın No: 159, 1988.

KOCAOLUK. F. ve M Ş KOCAOLUK. **İlkokul Programı ve Beş Sınıfın Yıllık Planı**.

İSTANBUL:Kocaoluk Yayınevi, 1990

MEB Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı. **Milli Eğitim İle İlgili Bilgiler**. ANKARA: 1993.

PEKTAŞ, S. "Sözel Olmayan Öğretmen Davranışlarının Öğretime Etkileri", **Çağdaş Eğitim**. Sayı: 148, 1989.